

УДК 336.5 : 330.59

**НАПРЯМИ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОГРАМ В УМОВАХ
ОБМЕЖЕНИХ РЕСУРСІВ****Третяк В.П., к. е. н., доцент***Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна*

Постановка проблеми. Ефективність реалізації державних соціальних програм значною мірою залежить від обсягів їх фінансування. У цьому зв'язку вирішального значення набуває питання задоволення соціальних потреб суспільства в умовах використання обмежених ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Згідно із В.П. Мочерним [1, с. 609], обмеженість ресурсів являє собою «недостатню кількість матеріальних, фінансових і трудових ресурсів, основних фондів для виробництва благ, спроможних задовольнити зростаючі потреби людини і суспільства».

У Великому бухгалтерському словнику [2, с. 265] під обмеженістю ресурсів розуміється «недостатність наявних у розпорядженні людей природних і трудових ресурсів, основного капіталу для виробництва благ, що здатні задовольнити зростаючі потреби людей та суспільства».

Обмеженість ресурсів у кожній країні пов'язана з такими специфічними чинниками, як: наявність природних копалин (нафта, газ та ін.), нестача кваліфікованої робочої сили, обмеженість засобів виробництва (навіть у розвинутих країнах світу в період економічного піднесення незавантаженими залишаються майже 25 % виробничих потужностей), обмеженість фінансових та інвестиційних ресурсів, рівень розвитку науки та інформації тощо.

Ресурси прийнято класифікувати на:

- відтворювані (ті, що створюються і відновлюються природою та суспільством) та невідтворювані (корисні копалини, які використовуються як сировина);
- природні, трудові, інвестиційні (грошові ресурси), наукові та інформаційні.

Відзначимо, що в сучасних умовах загострення конкурентної боротьби у світі значною мірою зростає роль такого важливого чинника економічного розвитку, як наука. Завдяки її здатності перетворюватися в більшості галузей промисловості на початкову стадію безпосереднього виробництва (перетворення результатів досліджень на товар) науку в економічній літературі називають специфічною продуктивною силою.

Ще складнішою для розуміння як окремого фактора економічного розвитку є інформація. Конструктивним її визначенням, яке допомагає з'ясувати цю проблему, є розуміння інформації як невід'ємної властивості процесів управління в різних системних об'єктах, зокрема економічних. Економічна інформація є матеріальною основою аналізу, планування та управління народним господарством, сприяє, передусім, процесу прискореного прийняття управлінських рішень. Основними видами економічної інформації є фінансова, комерційна, валютна, торговельна, банківська, техніко-технологічна, патентна тощо.

Разом з тим вирішальне значення в контексті розвитку соціальної політики держави має наявність фінансових ресурсів та знаходження шляхів щодо подолання значних бюджетних обмежень та пов'язаного з ними обмеження у фінансуванні соціальних програм.

Джерелами доходів державного бюджету є податок на прибуток підприємств, об'єднань і організацій; податок на додану вартість; акцизні податки; доходи від зовнішньоекономічної діяльності; прибутковий податок з громадян та ін., згідно з нормативами, що визначаються

законодавчими актами. Доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок різних місцевих податків та стягнень.

Основними джерелами фінансування соціального забезпечення і соціального захисту населення є соціальні та благодійні, а також бюджетні фонди.

Усі цільові фонди поділяються на дві групи. Першу становлять постійні (соціальні) фонди, створення яких пов'язано з виділенням окремих функцій держави. Так, у частині реалізації соціальної функції особлива увага приділяється соціальному страхуванню. У зв'язку з цим окремо створюються спеціальні фонди з метою гарантованого забезпечення цих видатків. Другу групу становлять тимчасові фонди, які формуються з метою прискореного вирішення актуальних проблем. Вони створюються у разі конкретної потреби, і після вирішення проблеми закриваються.

Особливу роль у забезпеченні соціального захисту населення відіграють соціальні фонди, за рахунок яких здійснюються виплати більшості соціально незахищеним категоріям населення. До таких фондів належать: Пенсійний фонд України, Фонд соціального страхування, Фонд сприяння зайнятості населення, Фонд для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення, Фонд соціального захисту інвалідів та інші.

За допомогою коштів соціальних фондів оплачуються соціальні видатки понад суми, передбаченої в бюджетах усіх рівнів. Вони є додатковим джерелом соціального захисту населення. Видатки бюджетів на соціальний захист і соціальне забезпечення в Україні включають:

- виплати пенсій та допомоги (кошти, що передаються до Пенсійного фонду України на виплату пенсій військовослужбовцям рядового, сержантського та старшинського складу та їхнім сім'ям);
- пільги ветеранам війни та праці;
- допомогу сім'ям з дітьми (допомога на дітей віком до 16 років; допомога з догляду за дитиною-інвалідом; допомога з догляду за дитиною матерям, що не працюють, та ін.);
- інші види соціальної допомоги (цільова грошова виплата на проживання громадян з мінімальними доходами; виплата компенсацій реабілітованим; грошова допомога біженцям; додаткові виплати населенню на покриття витрат з оплати житлово-комунальних послуг; виплати компенсацій на медикаменти; інші випадки);
- пенсії військовослужбовцям та особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ;
- видатки на дитячі заклади-інтернати (будинки-інтернати для малолітніх інвалідів);
- видатки на притулки для неповнолітніх;
- видатки на програми соціального захисту неповнолітніх (відшкодування витрат на шкільні їдальні; інші програми соціального захисту неповнолітніх);
- видатки на будинки-інтернати для престарілих та інвалідів;
- кошти бюджету, що передаються до фонду України соціального захисту інвалідів;
- видатки на молодіжні програми (утримання центрів соціальних служб для молоді; програми і заходи служб для молоді; програми і заходи державних органів у справах жінок; інші видатки);
- видатки на інші заклади та заходи в галузі соціальної політики (утримання територіальних центрів і відділень соціальної допомоги на дому; утримання пунктів тимчасового розміщення біженців; пенсії та допомоги, що передаються на фінансування з бюджету; утримання будинків-інтернатів агропромислового комплексу; фінансова підтримка громадських організацій інвалідів і ветеранів, служб технічного нагляду за будівництвом та капітальним ремонтом тощо).

Дослідження, проведене О.В. Макарою [4, с. 42], показало, що в усіх країнах з розвинутою ринковою економікою формування фондів для реалізації соціальних програм певною мірою здійснюється за рахунок неподаткових надходжень, особливо програм, що розраховані на тривалий період дії. Так, кошти для фінансування соціальних програм

надходять із різних джерел: із фондів ЮНЕСКО, із самостійних міжнародних добродійних фондів, від регіональних банків розвитку, за рахунок міжнародних та внутрішніх позик. Для України більшість зазначених вище джерел або взагалі не давала надходжень у попередні періоди, або давала фінансові ресурси в мінімальних розмірах.

Висновки. Важливого значення на сучасному етапі набуває аспект підвищення ефективності подолання суперечностей між безмежними потребами й обмеженістю ресурсів країни в галузі виробництва. Дослідження виявило, що актуальним для розв'язання основної проблеми економіки та підвищення фінансування соціальних програм у нашій державі є здійснення наступних заходів:

1. Розвиток обміну ресурсів. Через об'єктивні умови не кожна країна може забезпечити власними виробничими потужностями створення всіх матеріальних благ, що споживаються населенням. Так, власний видобуток нафти і газу в Україні не відповідає обсягу її потреб у сировинних ресурсах. Задовольнити потребу можна, якщо розвивати товарний обмін ресурсами між країнами. Цьому сприяє поглиблення міжнародного поділу праці.

2. Створення заміників ресурсів. Обмеженість деяких ресурсів потребує від людства активних пошуків їхніх заміників. Виникло виробництво штучних тканин, штучної шкіри, штучних будівельних матеріалів (композитів). Отже використання заміників деяких обмежених ресурсів сприяє подоланню суперечності між потребами і ресурсами.

3. Економія ресурсів. Важливим способом подолання суперечності між зростаючими потребами й обмеженими ресурсами є економне їх використання. Економія ресурсів, з одного боку, полягає в одержанні високого ефекту виробництва при наявних засобах і коштах, а з іншого – у зменшенні витрат засобів виробництва і коштів на одиницю продукції. Економії ресурсів досягають завдяки запровадженню більш ефективних технологій виробництва, поліпшенню якості засобів праці. Так, коли у світі виникла криза енергетичних ресурсів, це зумовило появу більш економічних засобів праці (двигунів, що споживають менше пального при тій же потужності), побутової техніки (пральних машин, холодильників, електроплит тощо) з меншим використанням електроенергії.

Література:

1. Економічна енциклопедія: у 3 т. – Т. 2/ відп. ред. С.В. Мочерний [та ін.]. – К.: Академія, 2001. – 848 с.
2. Большой бухгалтерский словарь/ Под ред. А.Н. Азрилияна. – М.: Ин-т новой экономики, 1999. – 574 с.
3. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник/ А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – К.: Знання, 2007. – 1072 с.
4. Макара О.В. Роль державного регулювання в реалізації соціального розвитку суспільства/ О.В. Макара// Науковий вісник Волинського національного ун-ту ім. Лесі Українки. – 2009. – № 15. – С. 39–43.

У статті досліджено основні джерела фінансування соціального забезпечення і соціального захисту населення. Розглянуто поняття «обмежених ресурсів». Запропоновано заходи щодо підвищення фінансування соціальних програм.

Ключові слова: соціальне забезпечення, соціальний захист, фінансування, соціальні фонди, бюджетні фонди, обмежені ресурси.

НАПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНЫХ ПРОГРАММ
В УСЛОВИЯХ ОГРАНИЧЕННЫХ РЕСУРСОВ

Третьяк В.П., к. э. н., доцент

Харьковский национальный университет им. В.Н. Каразина

В статье исследованы основные источники финансирования социального обеспечения и социальной защиты населения. Рассмотрено понятие «ограниченных ресурсов». Предложены мероприятия относительно повышения финансирования социальных программ.

Ключевые слова: социальное обеспечение, социальная защита, финансирование, социальные фонды, бюджетные фонды, ограниченные ресурсы.

DIRECTIONS OF FINANCING OF SOCIAL PROGRAMS
IN THE CONDITIONS OF THE LIMITED RESOURCES

Tretyak V.P., dotsent

V.N. Karazin Kharkov National University

Basic sourcing and social defense of population of public welfare are investigational in the article. A concept «the limited resources» is considered. Measures are offered in relation to the increase of financing of the social programs.

Keywords: public welfare, social defense, financing, social funds, budgetary funds, limited resources.

Надійшла до редколегії 25.12.2012 р.

© Третьяк В.П., 2013 р.